

«8D01101 – Педагогика және психология» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған Мухаметкаиров Арсланбек Ерболатовичтің «Жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын (soft skills) дамытудың психологиялық-педагогикалық шарттары» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми рецензент Кариев Адлет Дюсембаевичтің жазбаша пікірі

р /н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және /немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Диссертация тақырыбы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 Қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 - 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасына сәйкес келеді.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады /қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған /ашылмаған.	Жұмыс педагогикалық ғылымға елеулі үлес қосады, себебі: 1) жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамыту кезінде ескерілуі тиіс психологиялық және педагогикалық сипаттамалары қолданбалы тұрғыдан анықталды (1.1-бөлім); 2) жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамытудың теориялық және әдіснамалық негіздері мен практикалық маңызы айқындалып, кеңейтілді (1.1-бөлім). 3) жоғары сынып оқушыларының

икемді дағдыларын дамытуға жүйелі тәсілдің қажеттілігі және бәсекеге қабілетті мамандар даярлау мақсатында оларды оқу үдерісіне тиімді енгізудің педагогикалық шарттарын анықтау негізделген (1.2 бөлім);

4) Жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамытудың авторлық жіктелуі ұсынылды, оған зерттеуге таңдалған ең маңызды икемді дағдылар кірді (1.3-бөлім);

5) тәжірибеге бағытталған оқыту әдістері анықталды, оның ішінде цифрлық құралдарды пайдалану арқылы жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамытудың негізгі көрсеткіштері бойынша жоғары нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік беріледі;

5) 9–11 сынып оқушылары үшін қазіргі заманғы психологиялық және педагогикалық принциптердің кең спектріне негізделген, ғылыми тұрғыдан негізделген және эксперименттік түрде расталған икемді дағдыларды дамыту моделі әзірленді (2.2 және 2.3 бөлімдер).

6) Зерттеу жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын диагностикалау және дамыту үшін жаңа сандық бағалаулар мен әдіснамалық тәсілдерді ұсынады.

7) 10-сынып мұғалімдеріне арналған жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамыту бойынша оқыту семинар бағдарламасы әзірленді.

8) Жоғары сынып оқушыларын оқытуға арналған «Soft skills шеберханасы» бағдарламасы, жоғары сынып оқушыларына арналған тәуелсіз тапсырмалар бағдарламасы және білім беру психологтарына арналған іс-шаралар әзірленіп, пилоттық жоба ретінде сынақтан өткізілді.

			<p>9) Жұмыс жоғары сынып оқушысының жеке дамуының ішкі қозғаушы күштерін (қажеттіліктері мен мотивтерін) мақсатты құзыреттермен (икемді дағдылармен) және сыртқы педагогикалық жағдайлар мен құралдар жиынтығымен байланыстыратын тұтас жүйе ретінде логикалық түрде құрылған. Өзірленген модель зерттеу тақырыбы шеңберінде зерттеудің жоғары теориялық деңгейін және зерттеу объектісін терең түсінуді көрсетеді.</p>
3.	Өзі жазу принципі	<p>Өзі жазу деңгейі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған. 	<p>Докторанттың өзі жазу деңгейі жоғары.</p> <p>Дербестіктің жоғары деңгейі келесілермен байланысты:</p> <ul style="list-style-type: none"> – зерттеудің негізгі ұғымдары мен гипотезаларын қалыптастыру; – сәйкес келетін зерттеу әдістерін таңдау; – алынған деректерді талдау; – зерттеу жобасын мұқият ұйымдастыру және оның құрамдас бөліктерін логикалық түрде құрылымдау; – бес зерттеу міндеттерінің жиынтығын құру және оларды кезең-кезеңімен іске асыру – теориялық, эмпирикалық және математикалық-статистикалық тәсілдерді қоса алғанда, кешенді диагностикалық әдістерді таңдау; – алынған нәтижелерді талқылауға арналған материалдар; – диссертация тақырыбы бойынша көптеген жарияланымдардың авторы; – ғылыми тұрғыдан сенімді нәтижелерге қол жеткізу. <p>Барлығы оның дербестігін және ізденімпаздығын дәлелдейді.</p>
4.	Ішкі бірлік принципі	<p>4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) негізделген; 2) ішінара негізделген; 	<p>Осы жұмыстың өзектілігі қазіргі қоғам мен еңбек нарығының жоғары сынып оқушыларынан жақсы дамыған, икемді</p>

	<p>3) негізделмеген.</p>	<p>дағдыларды иеленуді талап етуі мен білім беру жүйесінде олардың мақсатты дамуын қамтамасыз ететін психологиялық-педагогикалық шарттардың теориялық және әдіснамалық тұрғыдан жеткіліксіз дамуы арасындағы қайшылықтармен негізделеді.</p>
	<p>4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) айқындайды; 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды. 	<p>Диссертация мазмұны зерттеу тақырыбын толық көрсетеді және үш бөлімнен тұрады: икемді дағдыларды дамытудың теориялық негіздері (1-бөлім), икемді дағдыларды дамытудың психологиялық және педагогикалық әдістері мен шарттары (2-бөлім), сондай-ақ жоғары сынып оқушыларында икемді дағдыларды дамытуға арналған эксперименттік зерттеу және ұсыныстар әзірлеу (3-бөлім). Диссертация тақырыбының ғылыми-теориялық және ғылыми-қолданбалы әлеуеті зор. Ол негізгі және практикалық маңызы бар қорытындылармен көрінетін жоғары нәтижелер береді.</p>
	<p>4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) сәйкес келеді; 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді. 	<p>Мақсат пен міндеттер бір-бірімен үйлесімді, диссертация тақырыбына толық сәйкес келеді және тұжырымдамалық мәселені шешуге бағытталған. Тақырып жоғары дәрежеде нақты тұжырымдалған, бұл зерттеу шекараларын айқын анықтауға мүмкіндік береді және оның маңызды ғылыми нәтижелер алуудағы жоғары әлеуетін көрсетеді. Тақырыптың нақты әрі дәл тұжырымдалуы зерттеудің мәнін ашып көрсетеді және объективті түрде жаңа теориялық және практикалық нәтижелер алуудағы оның жоғары әлеуетін көрсетеді.</p>
	<p>4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері</p>	<p>Жұмыстың құрылымы үш тараудан (әрқайсысы үш</p>

		<p>логикалық байланысқан:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) <u>толық байланысқан</u>; 2) ішінара байланысқан; 3) байланыс жоқ. 	<p>бөлімнен) тұрады және ол үйлесімді әрі логикалық тұрғыдан толық жүйені құрайды. Жұмыстың барлық бөлімдері өзара байланысты және біртұтас зерттеу логикасына негізделген, бұл ішкі үйлесімділікті және мәселені қоюдан қорытындыға дейінгі негізгі идеялардың жүйелі дамуын қамтамасыз етеді.</p>
		<p>4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) <u>сыни талдау бар</u>; 2) талдау ішінара жүргізілген; 3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ. 	<p>Автор мектептің жоғары сынып оқушыларында оқу үдерісінде икемді-дағдыларын дамытуға жаңа тәсілдер ұсынады, олар анықталған психологиялық және педагогикалық шарттар мен дамуға арналған ұйымдастырушылық және мазмұндық ресурстарды ескере отырып әзірленген оқыту-оқу пакетіне енгізілген: Жиынтық материал екі мақсатты топқа арналған оқыту және әдістемелік қолдауды қамтиды: мұғалімдерге (кешенді оқыту бағдарламасы) және 10-сынып оқушыларына («Soft skills шеберханасы» бағдарламасы, отбасылық тапсырмалар және психологпен жұмыс). Бұл тәсілдің дұрыстығы қалыптасқан тәжірибелерді сыни талдау арқылы негізделіп, автордың зерттеу-интерпретациялық шеңберін пайдалана отырып жүргізілген эксперименттік сынақтар арқылы эмпирикалық тұрғыдан расталды.</p>
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	<p>5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) толығымен жаңа; 2) <u>ішінара жаңа</u> (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем). 	<p>Ғылыми нәтижелер мен ұсыныстар: а) орта мектеп оқушылары сияқты маңызды жаста икемді дағдыларды дамытудың ерекше сипаты; б) икемді дағдыларды дамытуға арналған педагогикалық құралдар мен жағдайларды қамтитын кешенді тәсіл, олар зерттелетін процестің тиімділігіне әсер ететін өзара байланысты факторлар</p>

			<p>ретінде; с) құрылымдық-мазмұндық модель және оның негізінде әзірленген психологиялық-педагогикалық оқыту бағдарламалары; d) диагностикалық әдістер жиынтығы – олар ішінара жаңа (75%), себебі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) білім берудегі икемді дағдыларды дамыту теориясын кеңейтіп, толықтырады; 2) ғылыми деректерді дәлірек әрі нақты етіп, олардың қолдану ауқымын нақты орта мектеп жасына (9–11 сыныптар) арнайы кеңейтеді; 3) жеке ұсынылған гипотезаларды растайды; икемді дағдылар саласындағы теориялық және практикалық тәжірибені жалпы жақсарту және жүйелеу, сондай-ақ икемді дағдылардың алты ең маңызды компонентін дамытуды ұйымдастыру.
	<p>5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем). 		<p>Диссертацияның қорытындылары ғылыми-теориялық және қолданбалы тұжырымдамалардың нәтижелерінің ғылыми сапасы, ауқымы, тереңдігі және интеграциялық сипатын ескере отырып, ішінара жаңа (75%) болып табылады. Қорытындылар мектептің жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамытудың пәндік-объектілік саласын анағұрлым құрылымды әрі жүйелі етеді.</p>
	<p>5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем). 		<p>Ұсынылған модельге арналған икемді дағдыларды дамытуға арналған оқыту мен әдістемелік қолдаумен байланысты технологиялық шешім толықтай жаңа деп саналады. Бұл келесі элементтерді қамтитын кешенді шешім болғандықтан:</p> <ul style="list-style-type: none"> - мектептің жоғарғы сынып оқушылары арасында икемді дағдыларды дамытуға арналған білім беру ортасын құру, оған

			<p>білім беру психологтары мен мектеп мұғалімдеріне арналған пәндік дайындық және «Soft skills шеберханасы» бағдарламасын білім беру практикасына енгізу кіреді:</p> <p>- алты компонент бойынша икемді дағдыларды дамытуға арналған диагностикалық құралдарды қолдану.</p>
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	<p>Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (куоолитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).</p>	<p>Нәтижелер мен қорытындылар теориялық тұрғыдан негізделген зерттеулерге сүйенеді:</p> <p>1) Докторант жүргізген зерттеу нәтижелері орта білім беру мектептерінің жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын тиімді қалыптастыру мен дамытуға қатысты олардың сипаттамаларын көрсететін теориялық және практикалық дәлелдердің елеулі жиынтығын жинақтауға мүмкіндік берді (1.1-бөлім).</p> <p>2) Материалды салыстыру, жалпылау және егжей-тегжейлі талдау негізінде жүргізілген зерттеу жоғары орта мектеп оқушыларының икемді дағдыларының негізгі құрамдас бөліктерін анықтауға және топтастыруға, сондай-ақ бар педагогикалық механизмдерді және олардың мектеп оқу үдерісінің контекстінде қалыптасу үлгілерін егжей-тегжейлі зерттеуге мүмкіндік берді (1.2 және 1.3 бөлімдер);</p> <p>3) Теориялық қағидалар мен практикаға бағытталған әдістемелік контекстерді біріктіру икемді дағдыларды дамытуға арналған нақты педагогикалық құралдарды, процестерді, механизмдерді және жағдайларды анықтауға мүмкіндік берді (2.1 және 2.2);</p> <p>4) сапалы тұрғыдан сенімді теориялық зерттеулерге негізделген кешенді ғылыми тәсіл икемді дағдыларды қалыптастыру</p>

			<p>мен дамытуға бағытталған тұтас педагогикалық үдерістің құрылымдық моделін жасауға, сондай-ақ оны практикалық жүзеге асыру үшін тиісті оқыту мен әдістемелік қолдауды дайындауға мүмкіндік берді (2.3) Сыртқы валидация әдістерін қолдана отырып жүргізілген жан-жақты кейінгі эксперименттік тексеру ұсынылған модельдің тиімділігін растады (3.2):</p> <p>5) Эксперименттік жұмыс барысында алынған эмпирикалық деректер жоғары сынып оқушыларының «икемді дағдыларын» дамыту жөніндегі гипотезаны растайтын кең ауқымды фактілік дәлелдерді ұсынды.</p> <p>6) Зерттеуден алынған негізгі қорытындылар қазіргі заманғы ғылым мен практика үшін маңызды. Олар ғылыми білімге қайшы келмейді және ішкі логикасы мен үйлесімділігіне байланысты білім беру жүйесінде қолданылуы мүмкін.</p>
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	<p>Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет:</p> <p>7.1 Ереже дәлелденді ме?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) <u>дәлелденді;</u> 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. <p>7.2 Тривиалды ма?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. <p>7.3 Жаңа ма?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес. 	<p>Бірінші тұжырым – жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамытуда ғылыми тәсілдер мен тұжырымдамалық модельдердің маңызы – дәлелденген. Қолданбалы тұрғыдан анықталған және икемді дағдыларды дамыту кезінде ескерілуі тиіс жоғары сынып оқушыларының психологиялық және педагогикалық сипаттамалары (1.1-бөлім), жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамытуға жүйелі тәсіл қажеттілігін негіздеу (1.2-бөлім), және автордың икемді дағдыларды дамытудың жіктемесі (1.3-бөлім), себебі олардың қолдану аясы кең. Жалпы алғанда, икемді дағдылар динамикалық, көпөлшемді және жеке анықталатын құбылыс ретінде қарастырылады (1.1, 1.2, 1.3-</p>

7.4 Қолдану деңгейі:

- 1) тар;
- 2) орташа;
- 3) **кең**
- 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес.

7.5 Мақалада дәлелденген бе?

- 1) **ия;**
- 2) жоқ
- 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.

бөлімдер).

Екінші тұжырым – халықаралық және отандық тәжірибені талдау негізінде кәсіби дағдыларды қалыптастыру мен оқу жетістіктеріне педагогикалық ықпал тұрғысынан икемді дағдылардың компоненттерін дамыту процестерін интеграциялаудың тиімділігін анықтау – дәлелденгенімен, қарапайым емес. Сонымен бірге, барлық жаңа нәтижелердің қолдану аясы кең. Оған қазақстандық және жаһандық тәжірибені талдау нәтижелері (1.3-бөлім) кіреді, олар бүгінгі орта білім беру мектептерінің оқушыларында икемді дағдыларды дамытуды анықтайтын алты негізгі құрамдас бөлікті анықтауға мүмкіндік берді.

Үшінші тұжырым жоғары орта білім беру оқушыларының икемді дағдыларын дамытуға арналған психологиялық және педагогикалық әдістер мен шарттарды жан-жақты талдау негізінде анықталған икемді құзыреттерді тиімді дамытудың негізгі механизмдеріне қатысты – олар дәлелденген, бірақ оңай емес. Сонымен бірге (2-бөлімде) осы жаңа тәсілдердің барлығы кең ауқымды қолданысқа ие. Икемді құзыреттерді тиімді дамытудың ең маңызды механизмдері ретінде өзіндік оқу, кері байланыс алу, тәжірибе алмасу, ойынға негізделген тәсілдер, заманауи сандық құралдар және отбасылық қатысу анықталды. Олардың оң әсері көрсетілді.

Төртінші тұжырым – жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамытуға арналған құрылымдық-мазмұндық модельді тұтас педагогикалық жүйе ретінде қарастыру және оны мұғалімдерге, оқушыларға және ата-аналарға

			<p>арналған әзірленген оқыту мен әдістемелік қолдау арқылы растау – дәлелденген, кешенді сипатқа ие. Сонымен бірге ол жаңашыл және кең қолдану аясына ие. Құрылымдық-мазмұндық модель мен оқыту және әдістемелік қолдау ауқымды көлемдегі дереккөздерге негізделген. Олар тұтастығымен және ішкі құрылымдалған мазмұнымен сипатталады, ол зерттеу нысанындағы жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамытудың барлық педагогикалық үдерістерін қамтиды.</p> <p>Ұсынылған барлық тұжырымдамалық ұсыныстар сандық және сапалық зерттеу әдістерінің үйлесімі арқылы дәлелденіп, негізделген.</p> <p>Бесінші тұжырым – сапалық және сандық талдау құралдарының кешенді қолданылуымен негізделеді. Сондай-ақ, зерттеу барысында тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың көлемі мен респонденттер құрамына қатысты кейбір шектеулерді ескермегенде, жұмыста негізгі факторлар жан-жақты қарастырылып, толықтай қамтылған.</p>
8.	Дәйектілік қағидаты. Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	<p>8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ.</p> <p>8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік</p>	<p>Методологияны таңдау жеткілікті түрде сипатталған және негізделген. Зерттеу әдістемесі гуманистік және даму парадигмаларына негізделген және теориялық, эмпирикалық, диагностикалық және математикалық-статистикалық әдістерін қамтиды.</p> <p>Зерттеу тақырыбына арналған әдістемені таңдау оның жаңашылдығымен сипатталады. Барлық әдістер сенімді және ғылыми тұрғыдан негізделген.</p> <p>Нәтижелер заманауи ғылыми-зерттеу әдістерін (сапалық және</p>

<p>технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) иә; 2) жоқ. 	<p>сандық зерттеу: <i>теориялық</i> (талдау, синтез, жалпылау, жіктеу, ғылыми дереккөздерді жүйелеу және оларды зерттелетін мәселенің тұрғысынан түсіндіру), <i>эмпирикалық</i> (модельдеу, сұхбаттасу, бақылау, эксперименттік жұмыс, диагностикалық әдістер), <i>математикалық статистика және деректерді өңдеу</i>) және деректерді өңдеу мен түсіндіру әдістері компьютерлік бағдарламалық қамтамасыз етуді (SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 26.0 нұсқасы) пайдалана отырып қолданылды.</p>
<p>8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) иә; 2) жоқ. 	<p>Теориялық қорытындылар, әзірленген модель және әдіснамалық қолдау 2023–2025 жылдары Павлодар қаласындағы Музафар Әлімбаев атындағы орта мектеп пен № 25 орта мектепте педагогикалық эксперимент түрінде жүргізілген пилоттық тәжірибелік жұмыстың нәтижелерімен расталады (3-бөлім). Зерттеу іріктемесіне 10-сыныптың 96 оқушысы (бақылау тобында – 48, эксперименттік тобында – 48) кірді. Эксперименттік жұмысты ұйымдастыруда ғылыми және педагогикалық эксперименттерге қатысты барлық ғылыми-әдіснамалық талаптар сақталды.</p>
<p>8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған.</p>	<p>Барлық тұжырымдар заманауи және сенімді ғылыми әдебиетке сілтемелермен расталады. Бұл диссертациялық зерттеудің негізгі тұжырымдамалық ережелерін негіздей отырып, зерттеу жүргізілген саладағы ағымдағы жағдайдың объективті көрінісін береді. Әдеби шолу пәндік сала шеңберіндегі жүйелі білім базасын көрсетеді, дереккөздерді барынша толық қамту қағидасын ұстанады және ғылыми еңбектерді талдау</p>

			саласындағы ізденушінің жоғары деңгейдегі аналитикалық дағдыларын дәлелдейді.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға <u>жеткілікті</u> /жеткіліксіз.	Бастапқы және екінші деңгейлі дереккөздер жеткілікті мөлшерде қолданылды – ағылшын, қазақ және орыс тілдеріндегі дереккөздері, барлығы 186 дереккөз. Өзін-өзі сілтемелеу төрт дереккөзде – [32], [118], [120], [125] – байқалды. Қолданылған барлық дереккөздер зерттеу тақырыбына қатысты және қажетті ауқымды қамтиды.
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: 1) <u>бар</u> ; 2) жоқ.	Жұмыстың теориялық маңызы мектептің жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамыту перспективаларын ғылыми тұрғыдан тереңдетуде, оның ішінде икемді дағдылардың құрамдас бөліктерін жан-жақты зерттеуде, сондай-ақ білім беру ортасында оларды қалыптастырудың тиімді әдістері, механизмдері мен шарттарын анықтауда көрінеді.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ.	Бұл жұмыс жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамытуға арналған білім беру процесін ұйымдастырудың кешенді тәсілін әзірлеу және оқыту мен оқуды қолдау материалдарын жасау тұрғысынан практикалық маңызы зор. Құрылымдық және мазмұндық модельді әзірлеу арқылы практикалық нәтижелерге қол жеткізілді, ол зерттеу әдісі және көзделген нәтижеге жету құралы ретінде қызмет етті. Бұл жоғары сынып оқушыларының оқу процесін оңтайландыруға мүмкіндік беретін іс-шаралардың, әдістері мен техникалардың айқын жүйесін құрайды. Модельдеу нәтижелерін білім беру жүйесіне кеңінен енгізуге болады, себебі алынған деректер мен

			<p>практикалық ұсыныстар мектеп мұғалімдеріне оқушылардың маңызды жеке қасиеттері мен құзыреттерін дамыту саласындағы кәсіби білімін және тәжірибесін кеңейтуге мүмкіндік береді.</p>
		<p>9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма?</p> <p>1) толығымен жаңа;</p> <p>2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);</p> <p>3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).</p>	<p>Тәжірибеге енгізу үшін ұсынылған оқу-әдістемелік қамтамасыз ету кешені өзінің ғылыми жаңашылдығымен ерекшеленеді. Атап айтқанда, «Soft skills шеберханасы» тренингтік бағдарламасы авторлық құқық куәлігімен расталған инновациялық әзірleme болып табылады. Сонымен қатар, пән мұғалімдеріне, педагог-психологтарға және ата-аналарға арналған «Жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамыту» оқу-әдістемелік құралы мен дамыту бағдарламалары да тың практикалық өнім ретінде әзірленіп, тиісті авторлық құқық куәліктерімен қорғалған.</p>
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	<p>Академиялық жазу сапасы:</p> <p>1) жоғары;</p> <p>2) орташа;</p> <p>3) орташадан төмен;</p> <p>4) төмен.</p>	<p>Жұмыс ғылыми тұрғыдан негізделген тілде жазылған және зерттеу нәтижелері жақсы иллюстрацияланған, бұл жұмыстың ұсынылу сапасын жоғары деп бағалауға мүмкіндік береді.</p>
11.	Диссертацияға ескертулер	<p>1. Тараулар бойынша тұжырымдар негізінен сипаттау деңгейінде қалғандықтан, анықталған педагогикалық заңдылықтарды тереңірек талдап-түсіндіруді қажет етеді. Модельдің ұйымдастырушылық-іс-әрекеттік компонентінде қарастырылған ата-аналармен жұмыстың тәжірибелік жүзеге асырылуы тәжірибелік-эксперименттік базаны сипаттауда жеткілікті түрде нақтыланбаған.</p> <p>2. Зерттеудің қолданбалы тиімділігін негіздеу және алынған нәтижелердің ғылыми-педагогикалық тәжірибеге енгізілгенін растау мақсатында жұмыстағы апробациялық материалдарды барынша нақты әрі жүйелі түрде сипаттау ұсынылады.</p>	
12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы	<p>Тұжырымдамалық қағидалар мен ғылыми нәтижелер келесі жарияланымдарда көрініс тапқан:</p> <p>– ағылшын тіліндегі рейтингтік басылымдарда жарияланған</p>	

бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)

2 мақалада:

- Impact of utilizing the project method in the school educational environment on the development of soft skills in high school students // European Journal of Contemporary Education. – 2024. – Vol. 13. – P. 162–171. <https://doi.org/10.13187/ejced.2024.1.162> (Arslanbek Mukhametkairov, Berik Matayev, Assyl Matayeva, Nataliia Fominykh) – WoS, Q-3;
- Fostering emotional intelligence and self-regulation in gifted high school students: experimental evidence from a soft skills development program // Frontiers in Education, Section Psychology in Education. – 2025. – Vol. 10. <https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1733922> (Arslanbek Mukhametkairov – бес автордан тұратын авторлық ұжымдағы бірінші автор) – Q-2.

– Комитет ұсынған басылымдардағы 9 мақалада:

- 1) Торайғыров университетінің хабаршысы. Педагогикалық сериясы. – 2022. – №3. <https://doi.org/10.48081/AOLV1530> (3-автор);
- 2) Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. Педагогика ғылымдары сериясы. – 2022. – №3. <https://doi.org/10.51889/8916.2022.73.41.001> (1-автор);
- 3) Bulletin of the Karaganda University. Pedagogical Series. – 2023. – №1. <https://doi.org/10.31489/2023Ped1/108-116> (1-автор);
- 4) Қазақстанның жоғары мектебі. – 2024. – №2. <https://doi.org/10.59787/2413-5488-2024-46-2-68-76> (2-автор);
- 5) Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. Психология сериясы. – 2024. – №2. <https://doi.org/10.51889/2959-5967.2024.79.2.009> (1-автор);
- 6) Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. Психология сериясы. – 2024. – №3. <https://doi.org/10.51889/2959-5967.2024.80.3.01> (2-автор);
- 7) Торайғыров университетінің хабаршысы. Педагогикалық сериясы. – 2024. – №4. <https://doi.org/10.48081/NEFT3926> (2-автор);
- 8) Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің хабаршысы. – 2024. – №4. <https://doi.org/10.47649/vau.24.v75.i4.15> (2-автор);
- 9) ҚР ҰҒА Хабаршысы. – 2025. – №2. <https://doi.org/10.32014/2025.2518-1467.923> (1-автор).

– мерзімді басылымдар мен халықаралық ғылыми-практикалық конференциялар жинақтарындағы 4 мақалада:

- 1) Қазақстан педагогикалық хабаршысы, 2023, №4; 2024, №3;
- 2) Петрозаводск (РФ) қаласында жарияланған 2 мақала. Жарияланған мақалалар диссертация тақырыбына сәйкес келеді, теориялық және практикалық сипатта, зерттеу бағдарламасына сәйкес жазылғандықтан, олар берік дәлелдемелер мен үйлесімділікпен сипатталады. Зерттеу этикасының бұзушылықтары анықталған жоқ.

13.	Ресми оппоненттің шешімі (осы ереженің 5.7- тармағына сәйкес)	<p>Мухаметкаиров Арсланбек Ерболатұлының «Жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын (soft skills) дамытудың психологиялық-педагогикалық шарттары» атты докторлық диссертациясы «8D01110 – Педагогика және психология» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған диссертация, мазмұны мен құрылымының біртұтастығымен, ұсынылуының логикалық үйлесімділігімен, тақырыпты терең талдауымен, дереккөздердің кең ауқымымен, жоғары академиялық деңгейімен және практикалық маңыздылығымен сипатталады.</p> <p>Бұл зерттеу өзектілік, жаңашылдық және толықтылық тұрғысынан қазіргі талаптарға сай келеді және «8D01110 – Педагогика және психология» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған диссертацияға қойылатын қажетті стандарттарға толық сәйкес келеді.</p> <p>Осыған орай Мухаметкаиров Арсланбек Ерболатович «8D01110 – Педагогика және психология» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беруді ұсынамын.</p>
-----	--	--

Ресми рецензент:

педагогика ғылымдарының кандидаты
«Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті» КеАҚ
«Бастауыш білім беру» кафедрасының
қауымдастырылған профессоры

РАСТАЙМЫН: «Абай атындағы ҚазҰПУ» КеАҚ
КАДР САЯСАТЫ БАСҚАРМАСЫНЫҢ ЖЕТЕКШІСІ
ЗАБЕРЯЮ: РУКОВОДИТЕЛЯ
УПРАВЛЕНИЯ КАДРОВОЙ ПОЛИТИКИ
НАО «КазНПУ им. Абая»
ҚОЛЫ ПОДПИСЬ

А. Кариев

2026 ЖЫЛҒЫ « 8 » 06